



Tulčícke šípy

číslo 1/2023

XII/2023

ročník XII.

Vydáva Obecný úrad v Tulčíku



Vážení spoluobčania.

Po rokoch sa znovu vraciame k tradícii vydávania Tulčických šípov. Chceme vám aj touto cestou sprostredkovať informácie z diania v obci, aby ste mali k nim bližšie. Ďakujem členom komisie pre školstvo, kultúru a šport, že sa iniciatívne chopili tohto znovuzrodenia nášho obecného občasnika.

Šípy by mali (podľa môjho názoru) priblížiť dôležité a zaujímavé informácie z diania v uplynulom období, aký je súčasný stav obecnej samosprávy, ale aj to, aké sú v obci zámery do budúcnosti. Nemali by chýbať pútavé „výlety“ do histórie obce, alebo Slovenska. Prispievať do tohto občasnika môžu nielen členovia redakčnej rady, ale tiež ďalší poslanci, predstavitelia miestnych záujmových organizácií, ale rovnako aj všetci občania.

Stručný prehľad dôležitých udalostí a aktivít obecnej samosprávy

Dôležité sú najmä dve investičné akcie a to výstavba vodovodu a materskej školy. Vo veci prípravy výstavby vodovodu sa nám žiaľ nepodarilo „vzkriesiť“ **projekt „Tulčícko-ternianskeho vodovodu“**, a to napriek našej veľkej aktivite po-

čas celého obdobia. Tento projekt, ktorý od r. 2017 až do novembra 2023 investorsky zastrešovala Východoslovenská vodárenská spoločnosť, a.s. (VVS), je exemplárnym príkladom, ako sa dajú premárniť pridelené finančné prostriedky z fondov EÚ. Šesť (!) rokov trvalo, kým bol ministerstvom pre investície, regionálny rozvoj a informatiku vynesovaný konečný verdikt: Nie. Dôvodov uviedli vo svojom stanovisku veľa, ochota pomôcť obci žiadna. Ako hlavný dôvod uvádzajú, že plánovacie obdobie pre podporu projektov z fondov IROP končí 31. 12. 2023 a presun do ďalšieho obdobia nie je možný. Naťahovali to až do tohto bodu. Napriek našim prosbám, iniciatívam, osobným návštevám a aj napriek petícií. Preto sme začali v novembri ďalšiu aktivitu – tri obce Tulčík, Záhradné a Podhorany sme dohodli s VVS novú spoluprácu na príprave podkladov pre novú žiadosť o NFP na výstavbu vodovodov v týchto obciach. Je potrebné najprv aktualizovať technický projekt na nové technicko-ekonomické požiadavky účastníkov projektu. Následne bude musieť VVS ako investor obnoviť stavebné konanie a s novou dokumentáciou požiadať o pridelenie NFP. Pravdepodobne to bude z fondov Ministerstva životného prostredia. V kladnom prípade následne VVS bude organizovať verejné obstarávanie a ďalšie procesy pre začatie výstavby vodovodu. Koľko to celé bude znovu trvať? V optimistickom odhade cca dva roky, v pesimistickom štyri, aj viac. Áno, viem – je to veľa. Čakáme už dvadsať rokov. Inej, rýchlejšej cesty však niet. Urobíme všetko pre to, aby sa výstavba uskutočnila čo najskôr.

VVS začala z vlastných finančných prostriedkov v októbri 2023 dlho sľubovanú výstavbu vetvy vodovodu od cintorína okolo ZŠ až po RD p.Mihoka. Podľa dojednaní

v r. 2022 mala obec na túto investíciu prispieť zo svojho rozpočtu čiastku cca 120 tis. EUR (kompletné zemné práce od výkopu až po úpravu terénu do pôvodného stavu) a VVS čiastku cca 35 tis. EUR (rúry, ventily, technológia). Nakoniec však VVS v tomto roku po rokovaniach s obcou prehodnotila svoj postoj a zaplatí celú vetvu zo svojho, t.j. naša obec neinvestuje do tejto stavby ani 1,- EUR. To znamená, že sme ušetrili z našich peňazí 120 tis. EUR.

Vo veci výstavby MŠ sme v štádiu procesu verejného obstarávania na dodávateľa stavby – vyhodnocovanie ponúk uchádzačov. Po ukončení tejto fázy následne obec predloží na ministerstvo školstva žiadosť o pridelenie finančných prostriedkov na stavbu. V budúcom roku by mal byť tento proces uskutočnený a ak nám budú pridelené finančné prostriedky, s výstavbou sa začne.

Dúfajme, že nové politické vedenie krajiny zmení dlhodobu nefungujúcu distribúciu investičných prostriedkov na regióny a obce. Inak budeme bojovať tak (dlho a neúspešne), ako doteraz.

Z ďalších investičných akcií uvádzam **parkovisko pri cintoríne**, kde nám pomohla aj dotácia z PSK vo výške 4.000 EUR.

Zriadili sme pri budove OcÚ a KD **obecný hydrant** pre účely čerpania vody z obecného vodovodu do cisterny v prípade nedostatku vody v studniach občanov.

Pre zvýšenie bezpečnosti pohybu občanov sme vybudovali **osvetlenie priechodu pre chodcov** na ceste II. triedy č.545 pri zastávke SAD.

Na základe zmluvy, ktorá bola podpísaná ešte v minulom volebnom období, sme vybudovali v areáli ZŠ nové **multifunkčné ihrisko** pre deti ZŠ, ale aj pre športovcov občanov.

V r. 2024 plánujeme okrem aktivít vo veci vodu a MŠ investovať do akcií:

- oprava úsekov miestnej komunikácie, ktorá vedie okolo cintorína, ďalej smerom hore až k RD p. Hrabčákovej
- oprava mosta cez potok Zápotok (smerom na Záhradné)
- odkúpenie pozemku smerom od cintorína k Demjate – pre rozšírenie existujúceho cintorína – a oplotenie novej časti
- vybudovanie osvetlenia priechodov pre chodcov na ceste II. triedy pri fare a pri odbočke na miestnu časť Záhumnie
- vysporiadanie pozemkov pre miestne komunikácie
- oprava a tepelná izolácia fasády školskej jedálne
- vybudovanie oddychovej zóny na ploche pri novozriadenom parkovisku

Nakoľko objem finančných prostriedkov obce nestačí na pokrytie týchto plánov, budeme postupovať podľa priorit a pokúšať sa získať finančné prostriedky z budúcich výziev a dotácií.

Okrem toho evidujeme v dlhodobom horizonte ako potrebné tieto investície:

- Terénne úpravy na novom, rozšírenom cintoríne, vybudovanie cestičiek a výsadba stromov

- Oprava a tepelná izolácia fasády na budove starého OcÚ, vrátane opravy strechy
- Oprava a tepelná izolácia fasády na budove existujúcej MŠ, vrátane opravy strechy
- Oprava a tepelná izolácia fasády na budove OcÚ+KD, vrátane opravy strechy
- Vybudovanie ciest a príslušnej infraštruktúry v požadovaných častiach obce – podľa územného plánu
- Oprava existujúcich mostov, chodníkov, ciest, priekop
- ... a ďalšie

Na to všetko, samozrejme, obec nemá finančné prostriedky. Je to dlhodobý plán investícií, na ktoré sa musí obec pripraviť.

Záverom mi dovoľte, aby som poďakoval za spoluprácu a podporu obecnému zastupiteľstvu a zamestnancom obecného úradu, ale aj mnohým ďalším občanom a organizáciám, ktorí ochotne pomohli pri práci obecnej samosprávy.

Želám vám všetkým do budúceho obdobia veľa zdravia, šťastia, lásky a ľudského porozumenia! Teším sa na ďalšiu spoluprácu s vami.

*Ing. Peter Kopčák
starosta obce*

Predstavujeme spoločenské organizácie, pôsoiace v obci Tulčík

TJ Družstevník Tulčík



Predseda: **Ing. František Vrábek**

Podpredseda a tajomník: **Ing. Gabriel Kvočka**

Ekonom a ISSF manažér: **Ing. Michal Daniel Macko**

A mužstvo: 9. A liga ObFZ Prešov, tréner: **Miloš Koval'**, ved. Mužstva: **Jakub Vojtek**

U 15 starší žiaci: 6. liga ObFZ Prešov, tréner: **Miloš Koval'**

U13 mladší žiaci: 3. liga ObFZ Prešov, tréner: **Jakub Vojtek**

55 aktívnych hráčov



90. výročie organizovaného futbalu v Tulčíku dňa 15. 07. 2023

Pred niekoľkými mesiacmi sme si pripomenuli 90. výročie organizovaného futbalu v Tulčíku. Stretnutie účastníkov sa uskutočnilo v rámci športového popoludnia na futbalovom ihrisku v Tulčíku. Športové popoludnie pripravili členovia TJ Družstevník Tulčík v spolupráci s Obecným úradom Tulčík a s DHZ v Tulčíku. V úvode tohto stretnutia sme privítali milých hostí a to: starostu obce Ing. Petra Kopčáka, predstaviteľov ObFZ Prešov, člena VV ObFZ Mgr. Rudolfa Hudáka, a sekretára ObFZ Prešov Ing. Martina Klovaníča, predsedu PD Sekčov Ing. Václava Pacana, starostu obce Demjata Ing. Vladislava Bašistu, predsedu PS Kíkapa Jozefa Frimera, predsedu PS Urbár Bc. Štefana Klobušovského a ďalších pozvaných hostí.

Po úvodných privítaniach predniesol príhovor predseda TJ Družstevník Tulčík Ing. František Vrabel' v ktorom zhodnotil históriu tulčického futbalu od jeho vzniku v roku 1933 až po súčasnosť. Taktiež nezapomadol aj na tých, čo sa toho stretnutia nedožili a spomenuli sme si na nich minútkou ticha. Ďalej uviedol, že Výbor TJ v spolupráci s obecným zastupiteľstvom, vďaka pochopeniu a pomoci starostu obce Ing. Petra Kopčáka, poslancov OZ a za podpory sponzorov PS Kíkapa, PS Urbár, PD Sekčov v Tulčíku pripravil tento program pripomenutia si 90. výročia organizovaného futbalu v Tulčíku:

- 13.00 slávnostná otvorenie s ocenením pozvaných hostí
- 13.30 športové popoludnie na ihrisku TJ Tulčík
- 13.30 futbalový zápas žiakov Tulčík – Demjata
- 15.30 futbalový zápas starí páni Vyšný - Nižný
- 18.30 futbalový zápas dospelých Tulčík – Demjata
- 20.00 – 24.00 voľná zábava, posedenie pri hudbe a občerstvení na ihrisku TJ Tulčík

Po príhovore nasledovalo ocenenie bývalých hráčov a funkcionárov, ktorí sa pričínili o rozvoj futbalu v Tulčíku. Ocenenia odovzdali predstavitelia ObFZ Prešov, člen VV ObFZ Mgr. Rudolf Hudák, a sekretár ObFZ Prešov Ing. Martin Klovaníč. Medzi ocenenými boli títo funkcionári a športovci: Ing. Martin Kvočka, Jozef Grohoľ, Ing. Karol Macko, MUDr. Ján Kmec, Jozef Mac-



kanič, Ing. Ján Kmec a za dlhoročnú prácu predsedu futbalového klubu bol ocenený aj Ing. František Vrabel'. Ocenenie bolo udelené aj futbalovému klubu a to Pamätná medaila k 90 výročiu organizovaného futbalu v Tulčíku, ktorú spoločne prevzali predseda futbalového klubu Ing. František Vrabel' a starosta obce Ing. Peter Kopčák.

Za všetkých ocenených sa poďakoval MUDr. Ján Kmec.

Záverom predseda futbalového klubu poďakoval za pomoc obecnému úradu v Tulčíku, konkrétne starostovi obce Ing. Petrovi Kopčákovi, Obecnému zastupiteľstvu, výboru TJ pri zabezpečení tejto športovej akcie.

Akcie ďalej pokračovali podľa programu. Pre deti boli pripravené nafukovacie hrady a hasiči im pripravili aj penovú šou. Po oficiálnom programe nasledovala voľná zábava, posedenie pri hudbe a občerstvení na ihrisku. Aj počasie nám vyšlo a tak sme mohli stráviť príjemné chvíle na športovom popoludní. Akcia bola ukončená o polnoci.

*Ing. František Vrabel'
predseda TJ Družstevník Tulčík*







Poľovnícke združenie Sekčov so sídlom v Tulčíku

Predseda: **JUDr. Stanislav Oravec**
 Poľovný hospodár: **Bc. Štefan Klobušovský**
 Aktívnych členov: **29**



Z histórie PZ Sekčov:

Združenie

Od roku 1956 do roku 1973 sa na území Tulčíka schádzali poľovné revíry Stráže Fintice, Čergov Hradisko, Zimná studňa Kapušany a Hubertus Podhorany. V revíri Stráže Fintice poľovali z obce Tulčík len traja členovia a to Klobušovský Vincent st., Ing. Fabuľa Štefan a Mikloš Ján.

V roku **1973** uvedení členovia založili v obci Tulčík PZ s názvom Sekčov so sídlom v Tulčíku, prenajali poľovný revír (PR) s rozlohou 4.954 ha a patrili tam aj k. ú. Fulianka a časti Kapušany, Fintice a Nižná Sebastová. Revír patril v rámci okresu Prešov medzi jeden z najväčších rozlohou aj počtom členov, patril do srnčej oblasti Prešov. Členská základňa sa pohybovala počtom v priemere 46 členov, zakladajúcim predsedom PZ bol Klobušovský Vincent st., poľovným hospodárom Ing. Štefan Fabuľa. Najväčším nájomcom pozemkov bolo Jednotné roľnícke družstvo s rovnakým názvom Sekčov so sídlom v Tulčíku. Pomenovanie je logické a zrejmé, keďže celým revírom zo severu na juh tečie rieka Sekčov a tá aj delí pozemky bývalého JRD, teraz ďalej fungujúceho Poľnohospodárskeho družstva s nezmeneným názvom Sekčov so sídlom

v Tulčíku, ktoré je dnes aj najväčším nájomcom terajšieho revíru.

Poľovnícke združenie Sekčov v terajšej podobe a s rovnomenným názvom bolo založené v marci roku 1993. Zakladajúci členovia boli z radov bývalého PZ, žijúci v obciach Tulčík a Demjata. V novembri 1993 PZ rozhodnutím Oblastného Lesného úradu prenajalo Poľovný revír Sekčov – Tulčík s rozlohou 2.841 ha. Revír vznikol na základe žiadosti vlastníkov pozemkov ako časť pôvodného revíru s rovnakým názvom v k. ú. Tulčík, Demjata a časti k. ú. Záhradné, Veľký a Malý Slivník, Mošurov, Podhorany (podľa počtu ha).

Poľovnícke združenie a poľovný revír sú zaregistrované v Prešovskom okrese a kraji, patria do pôsobnosti Šarišskej regionálnej organizácie so sídlom v Prešove, obhospodaruje PR s rozlohou 2.841 ha, dve tretiny plochy zaberajú poľnohospodárske plochy 1.100 ha, pasienky, lúky a 722 ha lesnej plochy. Väčšina poľnohospodárskych pozemkov je každoročne obhospodarovovaných Poľnohospodárskym družstvom (poľnohospodárske kultúry obilniny, kukurica, zemiaky), lesné porasty sú zastúpené prevažne listnatými drevinami, buk, dub, hrab, javor, z ihličnanov borovica, jedľa, smrekovec. Okrem PD, ďalšími nájomcami sú



Účastníci osláv 50. výročia PZ Sekčov so sídlom v Tulčíku

december 2023

Lesy SR, Urbár Tulčák, Demjata, Záhradné a iné PS. PZ má aktuálne 29 člennú členskú základňu, (100 ha/člen, Domáci poriadok PZ). Každoročne má PZ pridelených v priemere dvoch kandidátov poľovníkov. Predsedom PZ je JUDr. Oravec Stanislav, poľ. hospodárom Bc. Klobušovský Štefan.

Revír

Hlavným druhom zveri v poľovnom revíri je srnčia, po rebonitácii zahrnutá aj jelenia zver a diviacia zver. Kvalitatívna trieda III. Poľovná oblasť S XI Prešovská. Revír zasahuje v severnej časti do Poľovnej oblasti Čergov a do Toplianskej vrchoviny, južná časť revíru zasahuje do Kapušianskeho hradného vrchu a hraničí s Veľkou strážou.



2 veteráni: Vojtech Fabuľa a Ján Mikloš

Hlavné druhy zveri v našom poľovnom revíri:

- srnčia, jelenia, diviacia zver
- prechodne vlk, rys
- pravidelne jazvec, liška, mačka divá, kuna lesná a skalná
- výnimočnejšie šakal zlatý, psík medvedikovitý a vydra
- rôzna pernatá zver

V poľovnom revíri je okrem uvedenej raticovej zveri zastúpený každoročne prechodne vlk, rys, pravidelne jazvec, liška, mačka divá, kuna lesná a skalná, ale aj šakal zlatý, psík medvedikovitý a vydra. Z pernatej zveri: krkavec, bocian čierny, sluka lesná, jariabok hôrny, volavka, straka, vrana, sojka, hrdlička, jastrabovité vtáky a pod. Bol zaznamenaný aj výskyt orla kráľovského.

K histórii stavov zveri: Bc. Štefan Klobušovský – poľovný hospodár sa ako strelec na spoločnej poľovačke v tomto revíri zúčastnil po prvý krát v roku 1980, v tomto roku zorganizovali 8 spoločných poľovačiek a diviaka ani nebolo vidieť. Podobne aj u jelenej zveri, pred 40. rokmi jeleniu zver v revíri

evidovali iba ojedinele až výnimočne. Dnes v našom revíri prebieha už niekoľko rokov po sebe jelenia ruja, aj v kukurici.

Čo sa týka srnčej zveri, jej stavy boli v revíri uspokojivé aj v minulosti, hoci podľa pamäti Bc. Klobušovského, jeho otec – Vincent Klobušovský st., keď v roku 1973 po vzniku tohto PZ, po prenajatí PR, urobili s bývalými pracovníkmi Odboru pôdohospodárstva po revíri pochôzku, tento tvrdil, že nestretli ani jeden kus srnčej zveri. Pred tým to mala prenajaté iná poľovnícka spoločnosť.

V tomto revíri je výskyt troch génov srnčej zveri, čo sa týka vývoja a tvaru parožia u srncov. Cez tento revír sa tiahne vápencové podložie, čo má určite vplyv na vývin parožia a možno potvrdiť správnosť uvádzaných článkov v odbornej literatúre v tomto smere. V tomto revíri srnec kulminuje vo vývoji parožia vo 4., najneskôr v piatom roku veku, je problém s tým, že ulovený srnec v domnienke, že je 6 ročný a viac, má v skutočnosti 5 rokov. A keďže v revíri má srnčia zver dostatok däteliny a lucerny, aj opotrebovanie chrupu je intenzívnejšie ako u srncov žijúcich v lesných porastoch, taktiež to spôsobuje problém pre posudzovanie veku pri chovateľskej prehliadke. Ešte jeden postreh, v jednej lokalite boli dlhodobejšie pozorované srnce, ktoré nasadzovali nepravidelné parožky, anomálie. Srncov po ulovení boli nafotené a poskytnuté aj ako učebný materiál na bývalú SLŠ do Prešova.

Najoblúbenejší spôsob poľovania v združení je posiedka, niektorí však najviac využívajú poslieдку. Spoločná poľovačka je pre niektorých členov PZ ďalším sviatkom.

Poľovnícke združenie Sekčov oslávilo 50tku!

Dňa 1. septembra 2023 sa členovia Poľovníckeho združenia Sekčov so sídlom v Tulčíku zišli v Kultúrnom dome v Tulčíku na slávnostnom posedení pri príležitosti osláv 50-teho výročia vzniku PZ. Členovia PZ sa zišli na posedení v sprievode rodinných príslušníkov a pozvaných hostí. Výbor PZ na posedenie pozval zástupcov obecných úradov obcí Tulčák, Demjata, Záhradné, Veľký a Malý Slivník, Mošurov, Podhorany a Farského úradu Tulčák. Pozval zástupcov vlastníkov a užívateľov poľnohospodárskych a lesných pozemkov obcí Tulčák, Demjata, Záhradné, členov predstavenstva Poľnohospodárskeho družstva Tulčák, zástupcov urbárskych spoločností a PS Kikapa. Pozvanie prijali aj zástupcovia všetkých spoločenských organizácií v obci Tulčák, zástupcovia susedných poľovníckych združení a spolkov a zástupcovia okresných orgánov (OÚ, KÚ, OPK, ŠRO SPZ). Výbor PZ pripravil pre prítomných prezentáciu 50-ročnej činnosti PZ obohatenú o fotodokumentáciu a o prednes poľovníckych signálov v podaní Prešovských lesníčiarov. Pre deti, vnučky a vnukov bol pripravený program vo forme prednášky a súťaží. Posedenie sa uskutočnilo pri dobrom jedle a hudbe v príjemnej atmosfére.

Výbor PZ Sekčov



Príprava kaplnky na Kikape pred púťou



Stavba krmelca



*Členovia PZ Sekčov s msgr. B. Boberom, košickým arcibiskupom
december 2023*

Miestny odbor Matice slovenskej Tulčík

Miestny odbor Matice slovenskej (MO MS) – založený v Tulčíku v roku 2000

Počet členov: 15 Predsedníčka: **Ing. Janka Šoltésová, PhD.**



*Stojaci druhý zľava JUDr. Marián Gašper, PhD.,
predseda MS*

Najvýznamnejšia národná ustanovizeň Matica slovenská so sídlom v Martine si v roku 2023 pripomína 160. výročie svojho založenia. Oslavy svojho založenia sa uskutočnili 3. – 5. augusta 2023 v Martine. Prvé zakladajúce valné zhromaždenie Matice slovenskej sa

konalo 4. augusta 1863 v Turčianskom Svätom Martine. V roku 1875 uhorská vláda Maticu zakázala a jej činnosť bola obnovená 1. januára 1919.

Matica slovenská sa podieľa na rozvoji slovenskej vedy, kultúry, umenia i školstva a všetkých foriem duchovného a spoločenského života.

V roku 2022 si Matica slovenská pripomenula 200. výročie narodenia viacerých štúrovcov. Pre Maticu však nemajú význam len ako národní buditeľia, ale mnohí z nich boli úplne prvými matičiarimi. Kultúrna, vedecká a osvetová činnosť Matice slovenskej sa v roku 2022 práve niesla v znamení štúrovského odkazu. V aleji národných dejateľov na nádvorí sídelnej budovy Matice slovenskej slávnostne odhalil predseda MS JUDr. Marián Gašper, PhD. bronzovú bustu Štefana Marka Daxnera. Na odhalení sa zúčastnili aj členovia miestneho odboru MS v Tulčíku.

Štúrovská generácia aktívne pôsobila v 19. storočí aj v Prešove a na Šariši. Ľudovít Štúr a Jozef Miloslav Hurban v roku 1849 rečnili na národnom stretnutí v Prešove.

Zaujímavú prednášku zažili žiaci 8. a 9. ročníka našej základnej školy dňa 18.9.2023, ktorú si pripravil predseda Matice slovenskej JUDr. Marián Gašper, PhD. Pútavým výkladom žiakom 8. a 9. Ročníka poskytol komplexný pohľad na históriu Matice slovenskej a jej význam v minulosti a úlohu v súčasnej spoločnosti. Oboznámil ich aj s významnými osobnosťami štúrovskej generácie a podobne. Sprewádzal ho Mgr. Martin Hajník, riaditeľ členského ústredia Matice slovenskej v Martine.

*Janka Šoltésová
predsedníčka MO MS Tulčík*

Tulčické ochotnícke divadlo (TOD)

Počet členov: 23 Predsedníčka: **Božena Horvátová**

Tulčické ochotnícke divadlo netreba čitateľom Šípov zvlášť predstavovať. Od prvej divadelnej hry odohranej v Tulčíku za chvíľu uplynie 97 rokov. V divadle sa vystriedali pravdepodobne zástupcovia všetkých domov a rodín v Tulčíku.

V roku 2022 sme sa po komplikovanom covidovom období, spojenom s mnohými obmedzeniami, mohli konečne slobodne nadýchnuť a vrátiť k nacvičovaniu. Treba spomenúť, že po účasti na divadelnej prehliadke v Raslaviciach, kde TOD vystúpilo s reprízou hry Ženský zákon v šarištine (úprava a réžia Ing. Vladimír Greif) celý súbor ochorel na COVID, čo opäť pribrzdilo činnosť. Napriek tomu sa v druhej polovici roka začal nácviť divadelnej hry Žobrácke dobrodružstvo od Jána Soloviča. Zdravotné problémy jednotlivých členov súboru však spôsobili odklady premiéry, jedna z dôležitých úloh sa musela preobsadiť a tak sme

sa slávnostnej premiéry dočkali až 16. apríla 2023. Hru Žobrácke dobrodružstvo režíroval Vladimír Greif a „dirigoval“ súbor hercov v zložení Gabriel Drabiščák, Miloš Stašík, Božena Horvátová, Iveta Greifová, Milan Krescanko, Eva Molčanová, Jozef Frimer, Gabriela Paľová a Matúš Kancír. Hudbu mal na starosti Daniel Greif a povinnosť šepkárok sa výborne zhostili Jolana Kostelníková a Mária Frimerová. S touto hrou potom súbor vystúpil aj v obciach Trnkov a Sokol. Koncom roka si súbor hru pripomenul a 26.12.2023 s ňou úspešne vystúpil na prehliadke v obci Jakubova Voľa. Zloženie hercov ostalo nezmenené s jedinou alternáciou (Martin Klempay).

Už teraz sa všetci členovia súboru tešia na nový rok 2024, v ktorom si pre divadla chtivých domácich priaznivcov pripravujú novú divadelnú hru. Divadlu zdar!

Božena Horvátová, predsedníčka TOD



Z histórie (aj našej obce)

Červené maky – patria aj Tulčičanom



Je 11. november v roku 1918. Reštauračný vagón francúzskeho generálneho štábu v lesíku Compiègne vo Francúzsku je pripravený na významný politický akt. Vstupujú doň zástupcovia nemeckého cisárstva, aby pred zástupcami Dohody (Anglicko, Francúzsko, USA a iné európske štáty) podpísali kapituláciu a uzatvorili tak prímerie, ktoré ukončí 1. svetovú vojnu. Týmto aktom sa 11. novembra o 11-tej hodine reálne ukončila dovtedy najväčšia vojna, v ktorej padlo takmer 10 miliónov ľudí. Ďalších 21 miliónov bolo zranených a zmrzačených, z ktorých značná časť umierala aj v povojnových rokoch následkom poranení. K hrôzam tejto vojny je nutné započítať aj 7 miliónov nezvestných.

Tradícia osláv konca 1. svetovej vojny sa začala už pri prvom výročí jej ukončenia 11. novembra 1919. V tomto roku sa tento deň, najmä v štátoch Dohody, stal Dňom prímeria, ktorý bol neskôr premenovaný na Deň vojnových veteránov. Symbolom Dňa veteránov sa stal kvet vlčieho (divého) maku. Symbol má pôvod v básni „In Flanders fields“ (doslova „V poliach Flámska“), ktorú v roku 1915 napísal kanadský chirurg John McCrae, ktorý slúžil na západnom fronte, v belgickom Flámsku neďaleko mesta Ypers. Na útrapy a bolesť ranených vojakov si nemohol zvyknúť a tlmil ju písaním básní. Červený mak z jeho básne je obrazom preliatej krvi na svetových bojiskách odrážajúceho sa v úryvku z nej.

*„Na poliach flámskych kvitnú maky divé,
rad za radom lemujú biele kríže clivé.*

Tu ležíme.

*Na oblohe škovránky statočne svoju pieseň spievajú,
hukotom zbraní pod nimi neprestajne rušenú.*

*My už však nevstaneme a je to možno zdanie,
že včera ešte žili sme, milovali a boli milovaní.
Teraz len ticho ležíme na tejto flámskej pláni.“*

Jeho spolubojovník opísal, že toho rána pri písaní básne, keď vial jemný východný vietor, sa červené maky medzi hrobmi padlých akoby vlnili. John McCrae sa už tradície nosenia červeného maku nedožil, zomrel ešte pred skončením vojny 28. januára 1918 v Britskej vojenskej nemocnici pre dôstojníkov neďaleko Bologne vo Francúzsku.

Vlčí mak ako symbol padlých vojakov 1. svetovej vojny bol prvýkrát použitý v USA profesorkou Moina Michaelovou a v roku 1921 aj v Európe, keď britský poľný maršal sir Douglas Haig zvolil vlčí mak za symbol pre zbierku na pomoc vojnovým veteránom a invalidom.



Dnes môžeme vidieť kvet červeného maku pri spomienkových aktoch v krajinách, ktoré boli zatiahnuté do svetových vojen. Aj 11. novembra toho roku prezidentka republiky, predseda NR SR a ďalší predstavitelia vlády si uctili pamiatku padlých v 1. svetovej vojne na vojenskom cintoríne v Petržalke. Na ich oblečení sa pritom vynímali červené maky.

1. svetová vojna vypukla 28. júla 1914, keď Rakúsko-Uhorsko vyhlásilo vojnu Srbsku. Ako zámienka poslážil atentát na následníka rakúskeho trónu Ferdinanda d'Este v Sarajeve. Proti sebe stáli štáty Dohody (Francúzsko, Rusko, Spojené kráľovstvo, časom sa pridalo Taliansko, Japonsko a USA) a Ústredné veľmoci (Nemecko, Rakúsko-Uhorsko, ku ktorým sa pridala Osmanská ríša, Bulharsko a ďalšie). Na európskom bojisku sa vojna viedla najmä na východnom fronte (ruský front), Západnom fronte (Francúzsko, Luxembursko, Belgicko), talianskom a srbskom fronte.

Udalosti, týkajúce sa 1. svetovej vojny, sú niekedy považované za dávnejšiu minulosť. Asi aj preto nie sú aktuálnou témou pre všetky médiá, z ktorých sa podľa mňa málo dozvedáme o postavení Slovákov, ich účasti v tejto vojne a jej priebehu na našom území, najmä v oblasti dnešného Prešovského kraja.

V čase vypuknutia 1. svetovej vojny Slovensko nemalo vlastný štát. Súčasné územie Slovenska bolo súčasťou Rakúsko-Uhorskej monarchie, ktorá 28. júla 1914 vyhlásením vojny Srbsku rozpútala celosvetový konflikt. Rakúsko-Uhorsko vyhlásilo dňa 31. júla 1914 generálnu mobilizáciu. Z územia súčasného Slovenska bolo do rakúsko-uhorskej armády zmobilizovaných približne 400 000 vojakov. Do roku 1916 väčšina jednotiek armády so zastúpením Slovákov bojovala na ruskom fronte. Neskôr sa Slováci dostali aj na taliansky, západný či albánsky front alebo do Palestíny.

Po vypuknutí vojny sa východný (ruský) front stal dôležitým dejiskom vojnových operácií. V jeseni roku 1914 ruské vojská boli úspešné v ofenzíve na severnej strane Karpát. V dňoch 28.-29. novembra dobyli Duklianský priesmyk a ďalšie priesmyky a prekročili Karpaty. Jednotky generála A. A. Brusilova obsadili Bardejov. Jednotky rakúsko-uhorskej armády sa stiahli do postavení južne od Bardejova. Dá sa predpokladať, že k tejto udalosti sa viaže aj vybudovanie vojenskej poľnej nemocnice v tulčíckom Nižnom lese, t.j. v bezpečnom tyle od línie frontu. Kontúry nemocnice sú



dodnes viditeľné v teréne. Ruské vojská postúpili na líniu miest Bardejov, Stropkov, Humenné, Snina. Bezprostredné frontové operácie zasiahli šesť okresov súčasného Prešovského kraja (Bardejov, Humenné, Svidník, Stropkov, Medzilaborce, Snina) a trvali od novembra 1914 do začiatku mája 1915. V týchto bojoch padlo 37 400 vojakov rakúsko-uhorskej, ruskej a nemeckej armády, ktorí sú pochovaní na 236 vojenských cintorínoch. Najbližšie k Tulčíku sú cintoríny v Bardejove, Stebníku, Nižnej Polianke a Vyšnom Mirošove. Zo zmobilizovaných vojakov z územia súčasného Slovenska padlo v 1. svetovej vojne okolo 69 000 a vyše 61 000 bolo trvale zmrzačených.

Je prirodzené, že vojnou boli postihnutí aj vtedajší obyvatelia Tulčíka. V kronike sú tieto udalosti zaznamenané nasledovne.

„Dňa 26. júla (roku 1914) v deň sv. Anny mali študenti zábavu v Nižnom kaštieli, na ktorú sa zišla inteligencia z celého okolia... Tu sa stalo, že pán Hunyady,



Foto: Vojenský cintorín Vyšný Mirošov
Autor: Jozef Frimer

prednosta kapušianskej železničnej stanice, doniesol chýr, že je nariadená mobilizácia. 27. júla včas ráno už tu bol rozkaz jednotlivcom, ktorí museli ihneď narukovať... Prvý narukoval Ján Macko (husár). Behom 24 hodín každý vojnopovinný narukoval“. Zaujímavosťou je, že Rakúsko-Uhorsko oficiálne vyhlásilo mobilizáciu až dňom 31. júla, ale reálne podľa kroniky obce mobilizovaní boli muži už 27. júla.

V kronike je uvedené, že počas vojny narukovalo z Tulčíka 79 chlapcov, mená ktorých sú kronikárom zaznamenané. V roku 1910 v obci žilo 349 mužov vrátane chlapcov. To znamená, že percento zmobilizovaných chlapcov bolo naozaj vysoké a nedostatok pracovnej sily na poliach mal za následok pokles poľnohospodárskej produkcie a nedostatok základných životných potrieb. Táto skutočnosť je opísaná aj v kronike. Kronikár taktiež uvádza, že počas vojny pracovali v obci ruskí zajatci na veľkostatku, u richtára J. Husovského a krčmára Júliusa Nagela. O tom, či pracovali aj pre ostatných roľníkov, najmä osamelé ženy, sa kronikár nezmieňuje.

Veľká skupina Tulčičanov sa počas vojny dostala do zajatia, ktorí sa domov vrátili až v prvých mesiacoch roku 1919. Podľa kroniky sa z ruského zajatia vrátili 17-ti a z talianskeho 6-ti Tulčičania.

Ako vojnoví invalidi sa vrátili: Andrej Gazdačko Bernat, Jozef Riňak, Imrich Bučko, Štefan Halaga, Ján Fogaš a Andrej Fogaš.

Z frontových bojísk sa 13-ti nevrátili domov. Kronikár uvádza, že to boli: Ján Sedlár, Štefan Gazdačko, Andrej Šarišský, Ján Šarišský, Jozef Rožkoványi, Štefan Rožkoványi, Július Šimko, Štefan Tomáš Fabuľa, Juraj Tomáš, A. Poník, Andrej Klobušovský, Štefan Bača a Ján Kosc.

Z nich iba telo podporučíka Jozefa Rožkoványiho dali rodičia previesť a pochovali ho na južnej strane kostolného dvora pri múre kostola. Tento hrob bol udržiavaný ešte v druhej polovici minulého storočia a starší Tulčičania si ho pamätajú.

Hľadáme ale odpoveď na otázku, kde spočinuli telá ďalších 12-tich Tulčičanov?

Je to nezodpovedaná otázka, na ktorú už asi odpoveď nedostaneme. Kvitnú aj na ich hroboch, ak ich vôbec majú, vlčie maky? Nevieme, ale vieme, že patria im hoci len ako symbolické pripomenutie ich utrpenia a pamiatky

11. novembra v každom roku. Koniec vojny znamenal koniec monarchií, napríklad Ruska, Nemecka, Osmanskej ríše a Rakúsko-Uhorska.

Na ich troskách vznikli nové štáty vrátane Československa, ktorého

70-ročná existencia bola historickým základom pre vznik samostatnej Slovenskej republiky. Myslím si, že aj z tohto pohľadu je potrebné vnímať osudy Tulčičanov v 1. svetovej vojne a zvlášť vzdávať úctu tým, ktorých miesto posledného odpočinku ani nepoznáme.

Jozef Frimer



POZVÁNKA

A f tim Tulčiku na stred valala,
ZABAVA BUDZE
až do rana! RETRO ŠTYL

13.1.2024

KD Tulčík



Do tanca zahra muzika **NovHal**.
Kus kultury i tombola budze na programe.
A aňi hladne aňi smedne ňezostaňe!
Začíname o **19:00 h.**



Redakčná rada: Martin Klempay, Mária Frimerová, Janka Šoltéssová, Jozef Frimer, František Vrábel, Michal Gallik, Monika Dragoňová, Peter Kopčák. Za obsah jednotlivých príspevkov zodpovedajú ich autori. Neprešlo jazykovou úpravou. Náklad 350 ks. E-mail: obec@tulcik.sk.